

SOLILOQUIA

„Szent Ágoston (354—430) az egyházatyák legnagyobbika a latin kereszténységben mind teológiai, mind irodalmi szempontból. Egészen a XIII. századig meghatározta a nyugati gondolkodást; tekintélyét nem csorbította Aquinói Szent Tamásnak és iskolájának arisztotelizmus sem; Szent Tamástól egyébként minden távolabb állt, mint a nagy afrikai egyházdoktor félreismerése vagy éppen lebecsülése...

Szent Ágoston etikája elsősorban a szeretet erkölcstana. Az ember akaratával törekszik Isten felé, ragadja meg Istent, és élvezi Istent. „Ha az ember legfőbb java Isten... s ha legfőbb javunkat keresni annyi mint erényesen élni, ebből nyilván következik, hogy erényesen élni nem egyéb, mint teljes szívünkéből, teljes lelkünkéből, teljes elménkéből szeretni Istent”. Krisztus szavait idézve Szent Máté evangéliumából (22, 37-39), Szent Ágoston kijelenti: „Ez a természetes bölcsélet, mert minden természetes dolog minden oka Istenben van, a Teremtőben”, és „ez az etika, mert a jó és tisztességes élet nem egyéb, mint úgy szeretnünk, ahogyan kell, azt, amit szeretnünk kell: Istent és felebarátunkat”. Így Szent Ágoston etikájának központi ereje az akarat dinamizmusa, ami nem egyéb, mint a szeretet dinamizmusa...

Az ember akarata szabadon fordulhat Isten felé vagy távolodhat el Istentől, az emberi szellemnek azonban föl kell ismernie egyrészt azt, hogy az általa keresett boldogságot nem találhatja meg másban, mint Isten, a legfőbb és változhatatlan jó birtoklásában, másrészt azt, hogy még akaratának a jó felé irányulását is Teremtője, Isten sugallja.” (Frédéric Copleston: *Histoire de la philosophie*, II. 90—92.)

„Add Uram, hogy megismerjem magamat és megismerjelek Téged, noverim me, noverim te. Ez a kettős ismeret teljesen elég Szent Ágostonnak: „Istent és a lelket kívánom megismerni. — Semmi többet? — Egyáltalán semmi többet.” (Soliloquia. II. 7.) Elégnek kell lennie ennek minden keresztény számára, aki tudja, hogy Istenért van, és Isten érte van. A szent Doktor gondolatvilágában itt ugyanis olyan ismeretről van szó, amely a szeretet útján való Istennel-egyesülésbe torkollik.

Ahelyett hogy elkülönítenénk őket egymástól, inkább közelítsük egymáshoz Istent és a lelket. Nincs jótékonyabb tan, mint e két, egymással való egyesülésre rendelt létező kölcsönös jelenlétéé. Istennek nincs szüksége teremtményére. Mégis azért teremtette az embert, hogy bizonyos módon megpihenjen benne; az ember pedig szeretete révén ehhez az Istenhez kapcsolódik, aki mindenütt jelen van, de egészen különlegesen ott van az ember lelkében. A lélek nagysága még a természetes rendben is ennek az isteni jelenlétnek a sajátos jellegéből fakad.” (Fulbert Cayré: *Les sources de l'amour divin. La divine présence d'après Saint Augustin*, 53—54.)

Isten és a lélek kapcsolatának legmélyebb és legbensőségesebb vallomásai közé tartoznak Szent Ágoston „magánbeszélgetései”, a Soliloquia. Két ilyen című írása közül a másodikból közöljük az alábbi részt. Ez az első magyar fordítása.

ISTENEM ÉS MINDENEM

(SOLILOQUIA, 2—6.)

Isten, teremtetője a mindenségnek, add meg először, hogy jól kérjelek, azután, hogy méltóvá tegyem magam arra, hogy meghallgass, végül pedig légy az én szabadítóm!

Isten, aki által minden, aminek önmagában nem volna léte, létre törekszik; Isten, aki nem hagyod elveszni, ami kölcsönösen pusztítja egymást; Isten, aki a semmiből teremtetted ezt a világot, melynek fölséges szépségét minden szem érzékeli; Isten, aki nem vagy szerzője a rossznak s aki megengeded annak létezését egy még nagyobb rossz elhárítása végett; Isten, aki a keveseknek, akik ahhoz menekülnek, ami valóban „van”, megmutatod, hogy a rossz: maga a semmi; Isten, aki által a mindenség, még vészes elemeivel együtt is, tökéletes; Isten, aki a legalacsonyabb lépcsőfokon sem túrsz meg semmiféle disszonanciát, mert a legrosszabb a legjobbal harmóniában áll; Isten, akit minden szeret, ami csak — tudatosan vagy öntudatlanul — szeretni tud; Isten, aki mindennek a foglalata vagy, de aki a teremtmény becstelenségéből becstelenséget, gonoszságából veszteséget, tévedéseiből tévedést magadba nem fogadsz; Isten, aki csak a tiszta szíveknek adod meg az igazság ismeretét; Isten, igazság atyja, bölcsesség atyja, az igazi és teljes élet atyja, boldogság atyja, a jó és a szép atyja, a szellem fényének atyja, felébredésünk és megvilágosodásunk atyja, atyja a zálognak, amely figyelmeztet, hogy térjünk hozzád...

— Téged hívlek, igazság Istene, akiben, akitől és aki által igaz minden, ami csak igaz; bölcsesség Istene, akiben, akitől és aki által bölcs minden, ami csak bölcs; az igazi és teljes élet Istene, akiben, akitől és aki által él minden, ami csak igazán és teljesen él; boldogság Istene, akiben, akitől és aki által boldog minden, ami csak boldog; jóság és szépség Istene, akiben, akitől és aki által jó és szép minden, ami csak jó és szép; a szellem fényének Istene, akiben, akitől és aki által ragyog a szellem fényében minden, ami csak abban ragyog. Isten, akinek birodalma az egész érzék-nem-ismerte világ; Isten, akinek a birodalma rávési a törvényedet még az evilág birodalmaira is; Isten, akitől elfordulva lezuhanunk, aki felé fordulva újra jelkelünk, akiben megmaradva helytállunk; Isten, tőled távozni: halál, visszatérni hozzád: feléledés, benned lakozni: élet; Isten, akit senki el nem veszít, hacsak nem tévedett, senki nem keres, hacsak nem hívtad, akire senki rá nem talál, hacsak nem tisztul meg először; Isten, akit elhagyni: pusztulás, újra elérni: szeretetet, akit látni: birtokolás; Isten, aki felé ösztökél a hit, emel a remény, akivel egyesít a szeretet; Isten, aki által győzünk az ellenségén, hozzád könyörgők!

— Isten, akitől kaptuk, hogy teljesen el nem veszünk; Isten, aki virrasztásra serkentesz; Isten, aki által a jót megkülönböztetjük a rossztól; Isten, aki által menekülünk a rossztól és követjük a jót; Isten, aki által nem engedünk a balsorsnak; Isten, aki által jól szolgálunk és jól uralkodunk; Isten, aki által megtanuljuk, hogy néha idegen tőlünk az, amit a magunkénak, néha pedig a miénk az, amit idegennek tartottunk; Isten, aki által nem tapadunk gonosz vonzáshoz és csábításhoz; Isten, aki által a kis dolgok nem kevesbítenek bennünket; Isten, aki által a jobbik részünk nincs alávetve a rosszabbiknak; Isten, aki által a győzlem elnyelte a halált (I. Kor XV, 54); Isten, aki magad felé fordítasz minket; Isten, aki lehántod rólunk, ami nincs és felruházol azzal, ami van; Isten, aki méltóvá teszel arra, hogy meghallgass; Isten, aki megerősítesz; Isten, aki rávezetsz minden igazságra; Isten, aki megmondasz nekünk mindent, ami jó, aki nem teszel esztelenné és nem tűröd, hogy bárki is azzá tegyen minket; Isten, aki viszhívó az útra; Isten, aki a kapuig vezetsz minket; Isten, aki teszed, hogy az megnyiljék olyanok előtt, akik kopogtatnak (Máté VII, 8); Isten, aki az élet kegyerét adod nekünk; Isten, aki által szomjazzuk azt az italt, amely, ha egyszer

ittuk, kielégít mindörökre (János VI, 35); Isten, aki meggyőződ a világot a bűnről, az igazságról és az ítéltről (ua. XVI, 8); Isten, aki által nem ingatnak meg azok, akik egyáltalában nem hisznek; Isten, aki által rosszalljuk azok tévedését, akik úgy vélik: a lelkek semmilyen érdemet nem szerezhhetnek színed előtt; Isten, aki által nem szolgálunk erőilen és esendő elemeknek (Galat IV, 9); Isten, aki megtisztítasz és isteni jutalomra készítesz fel minket, — állj mellettem, én Istenem.

— Isten, aki egymagad vagy mindaz, amit elmondottam, jöjj segítségemre, egyetlen, örök és igazi létezés, akiben nincs ellentét, nincs zavar, nincs változás, nincs fogyatékoság, nincs halál, aki a legfőbb összhang, a legfőbb bizonyosság, a legfőbb állandóság, a legfőbb teljesség, a legfőbb élet vagy, akinek semmije sem hiányzik s akiben semmi sem felesleges; akinél a nemző és a nemzett egyvalaki; Isten, akinek szolgál minden, ami csak szolgál, akinek minden jó lélek engedelmeskedik; akinek a törvényei értelmében forognak az ég sarkai, kergetőznek pályájukon a csillagok, hajszolja a nappalt a Nap, szelidíti az éjt a Hold, és őrzi a világmindenség — a világosság és sötétség váltakozásával létrehozva a napot, a Hold növekedésével és fogyásával a hónapot, a tavasz, a nyár, az őszi, a tél egymásutánjával az évet, a Napjárás teljességével a szökőévet, az égiteleknek kiindulópontjukhoz való visszatéréssel a főköröket — azt a nagy állandóságot, amit az idő rendjével és körforgásával magára ölt a fogékony anyag; Isten, akinek örök idők óta fennálló törvényei nem engedik, hogy a változandó elemek ingatag mozgása összezavarodjék s a hömpölygő századok zabljával a szilárdság utánzására ösztökéli azt; akinek a törvényei folytán a lélek akarata szabad és kemény szükségyszerűség folytán a jóknak jutalom s a gonoszoknak büntetés jár; Isten, akitől minden jó ered és érkezik hozzánk, aki elhárítasz felőlünk minden rosszat, Isten, aki felett semmi, akin kívül semmi, aki nélkül semmi sincsen; Isten, akinek alá van vetve minden, aki mindent magában foglal, akihez minden viszonyul, aki az embert képedre és hasonlatosságodra teremtetted, amint azt mindenki elismeri, aki csak ismeri magát, hallgass meg, hallgass meg, hallgass meg, Istenem, Uram, királyom, atyám, létrehívó okom, reményem, javam, ékességem, otthonom, hazám, üdvösségem, fényem, életem. Hallgass meg, hallgass meg, hallgass meg, hallgass meg tenmagad szerint, úgy, ahogyan azt választottaid ismerik!

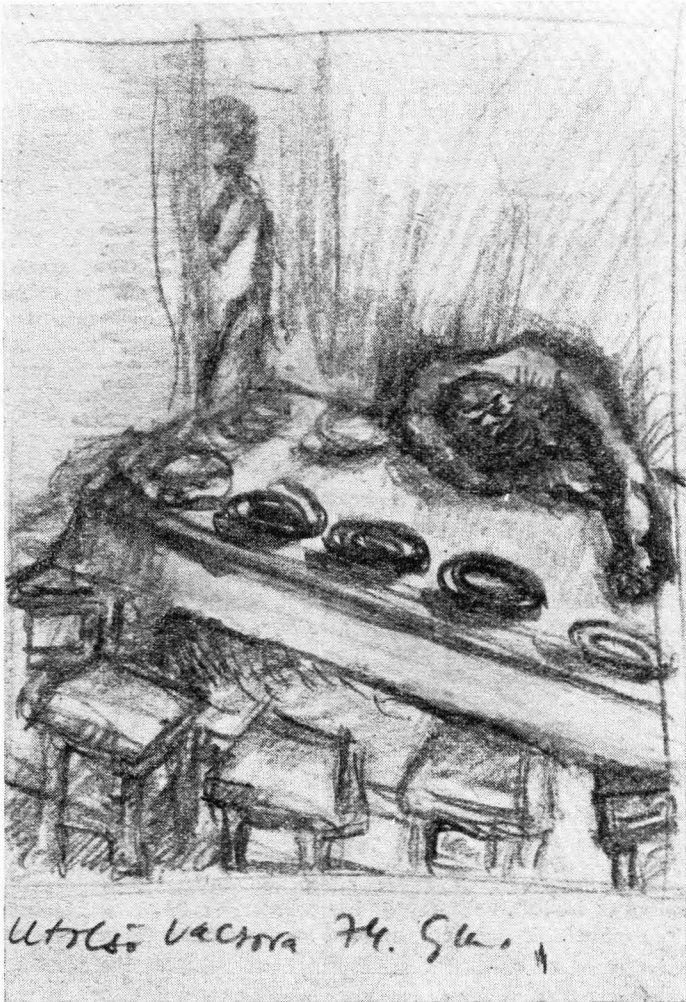
— Már mint egyetlen szeretlek, egyedül téged követlek, egyedül téged kereslek, egyedül a te szolgálatodra állok készen, mert egyedül te uralkodol igazságosan. Vágyom arra, hogy törvényed alatt legyek. Kérlek, kormányozz engem, parancsolj, amit csak akarsz: de gyógyítsd meg és nyisd meg fületem, hogy meghalljam szavad; gyógyítsd meg és nyisd meg szememet, hogy lássam, ha intesz nekem. Űzd ki belőlem a gondolat betegségét, hogy elismerjelek téged. Mondd meg, merre törekedjem, hogy megpillantsalak: remélem, mindent meg fogok tenni, amit csak parancsolsz nekem. Könyörgöm, Uram, jóságos Atyám, vedd vissza szökevény fiad: eleget bűnhődött már, eleget szolgált ellenségeidnek, akik lábaid alatt vannak, eleget volt hazugságok játékszere. Fogadj be engem, szolgádat, aki menekül tőlük; mikor előled menekültem, ők befogadtak engem, az idegent. Érzem, hogy hozzád kell visszatérnem: nyíljék meg előttem ajtód, hiszen zörgetek! Taníts meg, hogyan juthatok el hozzád. Semmim sincs, csak az akaratom; semmi mást nem tudok, mint elutasítani a változót s esendő és keresni a változatlant s örökkévalót. Ezt teszem, Atyám, mert egyedül ezt ismerem meg, de azt: hogyan lehet eljutni hozzád, nem tudom. Ihless engem, vezess engem, adj nekem útravalót! Ha hit által találunk meg téged azok, akik hozzád menekülnek, hitet adj; ha erő által, erőt; ha tudás által, tudást. Növeld bennem a hitet, növeld a reményt, növeld a szeretetet. Ó, milyen csodálatos és páratlan a te jóságod!

— Töreksem feléd és újra csak kérem mindazt, aminek birtokában feléd törekedhetünk. Ha elhagysz minket, elveszünk; de nem hagysz el, mert a legfőbb jó vagy, melyet becsülettel keresni és meg nem találni: nem lehet. Így

hát mindenki becsülettel keres, akinek megadod, hogy becsülettel keressen. Tedd, Atyám, hogy keresselek, szabadíts meg a tévelygéstől, hogy keresésemben egyedül veled találkozzam. Ha semmi mást nem kívánok, mint téged, hadd találjak már rád, Atyám. De ha valamilyen felesleges törekvés volna bennem, tisztíts meg engem te magad és te tégy alkalmassá arra, hogy meglássalak.

— Ami veszendő testem jólétét illeti: mivel nem tudom, hogy mi lehet belőle hasznos számomra vagy azok számára, akiket szeretek, rád bízom, bölcs és jóságos Atyám, és azt kérem; ami a maga idején megadatik majd neki. Csak a te tökéletes jóságodhoz folyamodom: fordíts engem egészen magad felé, tedd, hogy semmin se bukhasson el feléd tartó erőfeszitésem; engedd meg, hogy még ebben a testben cselekedve és ezt viselve is tiszta, nagylelkű, igazságos és körültekintő legyek, szeressem és teljesen magamévá tegyem bölcsességedet, méltóvá váljak arra, hogy boldog országodban lakjam s valóban benne is lakhaszak. Úgy legyen! Úgy legyen!

KIS MONIKA fordítása

Gancz Miklós: Az utolsó vacsora